

2 « Guorraseapmi bellodagaide BB, O, GB ja OvB sámediggeválggain stuorradiggeválggaid ektui jagiin 1989-2017: Leago nátionála válgabiegga vai sámepolitihkka mii lea dehálaš? »

Marcus Buck, Kristian H. Haugen, Jonas Stein ja Sigbjørn Svalestuen¹

Čoahkkáigeassu

Sámedikki bellodatvuogádaga sáhtta gohčodit hybrid-vuogádahkan mas leat sihke čielga sámi listtut, mat eai searvva válggaide stuorradikkis, ja nátionála bellodagat, main leat listtut sihke stuorradiggeválggain ja sámediggeválggain. Sámedikkis ja stuorradikkis leat aktanaga válggat. Danin lea gelddolaš gávnnaht leatgo váldonjuolggaduslaččat nátionála trendat stuorradiggeválggain mat mearridit man ollu guorraseami nátionála bellodagat ožžot sámediggeválggain, vai čuovvugo guorraseapmi dáidda bellodagaide sierranas logihka sámediggeválggain. Teorijaid vuodul, nu gohčoduvvon vuosttaš- ja nubbeortnetválggain, sosiála deattus ja válgavugiid váikkuhusain, ja válgadáhtaid vehkiin, maid leat rehkenastán Sámedikki válgabiriide, guorahallat: 1) sáhttago sámediggeválggaid dadjat leat stuorradiggeválggaid suoivvanis go lea sáhka nátionála bellodagain BB, O, GB ja OvB, 2) rievddaditgo guorraseami rievdanminstarat válggaid gaskkas guovlluid gaskkas mat leat sámi guovddášguovllut ja guovlluid gos sámi kultuvra ii leat seamma oidnosis ja 3) sáhttitgo gažaldagaide 1) ja 2) gávdnat makkárge beavttuid bohtán válgajienastuslogu lassáneamis ja Sámedikki válgalága nuppástuvvamis jagis 2009.

---

¹ Buohkat Servodatinstituhtas, UiT Norgga árkálaš universitehtas.

2.1 Álggahus

Dán kapihttalis lađastallat muhtin beliid Sámedikki válggain stuorradikki válggaid ektui. Leat beroštuvvon bellodagain mat leat oasálasttán válggaide sihke Sámedikkis ja stuorradikkis. Lađastallamiid vuodđun leat mis válgadáhtat mat leat rehkenaston Sámedikki válgabiriide², vuosttaš válgga rájes 1989:s gitta 2017 čavčča válggaide. Suohkandási válgadáhtaid vehkiin leat mii Sámedikki válgabiriin rehkenastán guorraseami bellodagaide BB, O, GB ja OvB stuorradiggeválggain.² Ođas dán dutkamušas, go buohtastahtta eará dutkamušai guin sámediggeválggaid dáfus, lea ahte buohtastahttit guorraseami dáidda bellodagaide maiddái stuorradiggeválggain Sámedikki válgabiriin. Leat atnán guokte gáldu sámediggeválggaid loguide: Loguid jagiide 2005, 2009, 2013 ja 2017 leat viežžan SGD:s ja loguid jagiide 1989, 1993, 1997 ja 2001 leaba Torunn Pettersen ja Jo Saglie háhkan.³

Dán konkrehta prošeavttas, maid Sámi statistihka fágalaš lađastallanjoavku jodiha, galgat vástidit čuovvovaš gažaldagaid:

1. Sáhttago dadjat ahte guorraseapmi Bargiidbellodahkii, Olgešbellodahkii, Guovddášbellodahkii ja Ovddádusbellodahkii sámediggeválggain áiggi badjel speadjalastá stuorradiggeválggaid nationála trendaid guoskevaččat dáidda bellodagaide. Dat mearkkaša, sáhttago dadjat ahte stuorradiggeválggaid nationála trendat unnit eanet mearridit trendaid gullevaččat dáid bellodagaid guorraseapmái maiddái sámediggeválggain.
2. Leatgo rievdanminstarat čadnon daid bellodagaid guorraseapmái sámediggeválggain, buohtastahttojuvvon stuorradiggeválggai guin, rievddadan gaskal sámi guovddášguovlluid ja daid eanet perifera guovlluid.
3. Leago Sámedikki válgajienastuslogu mihtilmas lassáneapmi váikkuhan dilálašvuodaide maid guoskkahit gažaldagain 1 ja 2.
4. Leatgo rievdamat Sámedikki válgalágas, mii bođii fápmui jagis 2009, váikkuhan dilálašvuodaide maid guoskkahit gažaldagain 1 ja 2.

2.2 Sámedigge- ja stuorradiggeválggat

Lađastallamiiddamet vuolggasadjin lea jurdda das ahte go guokte válgga lágiduvvojit aktanaga, dán oktavuodas válggat Sámediggái ja válggat stuorradiggái, de lea rabas jearaldat atnetgo jienasteaddjit goappaš válggaid ovttá dehálažžan. Ovdamearkka dihte leat Ruotas báikkálaš- ja regionálaválggat aktanaga Riikabeaivvi válggai guin ja kritihkkarat oaivvildit ahte báikkálaš- ja regionálaválggat gártet riikabeaivveválggaid suoivvanii, sihke válgagiččus ja das go oalle unna oasáš jienasteddjiin biđgejit jienaideaset -namalassii válljejit eará bellodaga báikkálaš- ja/dahje regionálaválggain go riikabeaivveválggain. Earát fas oaivvildit ahte vaikko jienaidbiđgen lei unnán 1970-logus, de čájehit guorahallamat, mat leat mañnil dahkkon, ahte dat lea lassánan oalle mihtilmasat, erenoamážit báikkálaš- ja riikabeaivveválggaid gaskkas, áiggi mielde. Dasa lassan vuosihuvvo ahte áiggi mielde leat válgagičču in lassánan báikkálaš áššit ja báikkálaš válgalisttut (geahča Erlingsson ja Oscarsson 2015). Vásáhusat Ruotas muitalit dasto ovttá bealis

---

² Leat atnán GATOR nammasaš paneladáhtačoakkáldaga (<https://dataverse.no/dataverse/rokkan>).

Giitit sakka Torunn Pettersena ja Jo Saglie go leat ožžon atnit sudno dáhtaid. Ii SGD, ii Pettersen, iige Saglie leat ovddasvástideaddji das movt mii atnit dáhtaid.

ahte jienasteaddjit sáhttet unnibut deattuhit báikkálaš áššiid go válggaid lágidity aktanaga, muhto nuppe dáfus ahte dakkár hájilassii deattuheapmi ii leat geađgái čállojuvvon. Válgameanut guovtti válggas mat leat aktanaga sáhttet leat dynámalaččat ja rievdat áiggi mielde. Danin lea dehálaš váldit vuhtii áigeoli go buohtastahttit válggaid dáinna lágiin.

Norggas eai lágit suohkanstivra- ja fylkadiggeválggaid aktanaga stuorradiggeválggaiguin. Jurdda ahte riikkipolitiikka livččii galgan sevnjodahttit báikkálaš- ja regionálaválggaid orru danin álgovuolggalaččat unnit jáhkehahtti Norggas go Ruotas. Ankke leat maiddái Norggas, dutkamušain guoskevaččat válggaide, jerran jearaldaga eaigo báikkálaš- ja regionálaválggat oallugiid, sihke mediaijaid ja jienasteddjiid, ipmárdusas baicca doaimma muhtin lágan «riikaoaiviliskadeapmin» ráđdehusa bivnnutvuodas, baiccago albma báikkálaš ja regiovnnaš válgan (geahča Gitlesen ja Rommetvedt 1994). Válgadutkamušain lea dábálaš lađastallat nu gohčoduvvon riikasojuid báikkálaš rievddademiid ektui. Guorahallamat čájehitge ahte lea stuora variašuvdna suohkaniid gaskkas go deasta atná das man «báikkálažžan» válggaid sáhttá gohčodit (geahča Buck je. 2006; Saglie ja Christensen 2017; Saglie 2009; Saglie ja Bjørklund 2005). Báikkálaš válgalisttuid lohku lea mihtilmas ovdamearka sárgosis mii čielgasit dahká báikkálašválgga eanet «báikkálažžan» suohkaniid ektui main eai leat dakkár listtut. Seamma ládje ii leat eahpádusge ahte go birrasiid bealli jienain sámediggeválggaid olis mannet listtuide mat eai oassálaste stuorradiggeválggain, de lea dá sárggus mii čielgasit čujuha ahte sámediggeválggat muhtin muddui leat duohta earálgananat go stuorradiggeválggat. Sámedikki jienasteddjiin lea njuolgut eará válljenvárri go stuorradiggeválggain. Fálaldat mas badjel bealli jienasteddjiin ávkástallet. Čuovvovaččat sáhttit navdit ahte man «sámi» dat sámediggeválggat leat dáidá sáhttit rievddadit válgabiriid gaskkas.

Gaskavuohta gaskal stuorradigge- ja sámediggeválggaid lea diedusge leamašan oapmin lađastallamiidda. Jagi 2009 válgagičču jienasteddjiid ja sámi almmolašvuoda lađastallamis ságaškuššá Rune Karlsen (2011) gártágo sámediggeválgga stuorradiggeválgga suoivvanii Sámedikki jienasteddjiid gaskkas. Karlsen atná vuolggasadjin juogu gaskal nu gohčoduvvon vuosttaš - ja nubbeortnetválggaid. Dán juogu aniiga vuosttaš gearddi Reif ja Schmitt (1980), geat vuolggasaji válddiiga dutkamušas mii lei dahkkon Europarlameantta válggain mat leat buohtastahttojuvvon nationála parlameanttaid válggaiguin. Juohku dadjá ahte jienasteaddjit bidjet eanemus deattu daid orgánaid válggaide mat stuoraservodaga politiikka váldopremissaid bidjet, dán oktavuodas nationála parlameanttaid válggaide, ja unnit deattu daidda maid navdet sekundára politiikkalaš orgánan. Fátta leat maññil čuovvulan ollu eará dutkamušat (van der Eijk ja Franklin 1996; Marsh 1998). Karlsen cuige ahte dán logihka ii njuolga sáhte sirdit sámediggeválggaide. Sámediggeválggat sierranit Reifa ja Schmitta nubbeortnetválggain mángga mearkkašahhti bealis. Lassin dilálašvuodaide maid badjelis leat válddahan, namalassii ahte sámediggeválggat lágiduvvojit aktanaga stuorradiggeválggaiguin ja ahte ollu válgalisttut servet duššo sámediggeválggaide, cuige Karlsen golmma dilálašvuhtii, mat Reifa ja Schmitta dutkamušain identifiserejit nubbeortnetválggaid, ja maid ii sáhte dadjat leat sámediggeválggain. De lea sáhka das go válgaoassálastin lea vuollegeappot nubbeortnetválggain, go ráđdehusbellodagat vuoittáhallet ja go stuora bellodagat vuoittáhallet (Karlsen 2011: 253-254). Áigut lasihit ahte dat ahte EO-válggaid oallugat ipmirdit nationála «riikaoaiviliskkusin» baiccago duohta válgan Eurohpáparlamentii, dat váldá maiddái stuora eurohpálaš bellodagaid válgastrategaid beroštumi. Sii bidjet danin dává johtui doaibmabijuid vai ráddjejit «vahága» maid jáhkket EO-válggaid dagahit. Spánijas lea ovdamearkka dihte dábálaš ahte ráđdehusbellodagat gohčot muhtin bivnnuhis politiikkara guođdit ráđdehusa ja baicca leat

bajimusas Eurohpáparlameantta válgalisttus. Dakkár «doaimbajut» eai leat dábálaččat sámediggeválggain.

Bajábealde ságaškuššama duogázis áigut deattuhit ahte dat mas mii dán vuoro beroštit ii leat sáhttago dadjat sámediggeválggaid ollislaččat leat stuorradiggeválggaid suoivvanis, muhto das ahte sáhttitgo gávndat dása vuđđosiid dan njealji nationála bellodagas maid guorahallat. Beroštit maiddái trendain mat gullet dáidda dilálašvuodaide áiggi badjel. Muđui leat diedusge beroštuvvon das ahte sáhttitgo gávndat erohusaid dán njealji bellodaga gaskkas.

Nubbi jearaldat, rievddaditgo rievdanminstarat mat leat čadnon daid bellodagaid guorraseapmái gaskal sámi guovddášguovlluid ja guovlluid gos sámi kultuvra ii leat nu oidnosis, dát lea oaivaduvvon klassihkalaš teorijain sosiála deattus. Guorahallamis, mii vuosttaš gearddi almmuhuvvui jagis 1937, gávnnaš Herbert Tingsten ahte bargit, geat orro guovlluin gos orro valjit eará bargit, álkibut identifiserejedje iežaset bargiidluohkáin daid bargiid ektui geat orro guovlluin gos ledje unnitlogus (Tingsten 1975). Ollu dutkamušat leat vuosihan ahte sosiála konteavsttas lea mearkkašupmi válgameanuide, dan dáfus ahte ovttaskas jienasteaddji áigumuš obanassiige jienastit ja válljet muhtin dihto bellodaga baiccago eará, dat sáhttá birra dihte nannejuvvot dahje unnut. Ovttá ládje geassásit sii, geat leat unnitlogus, stuoritlogu guvlui, ja nuppe dáfus ožžot sii, geat gullet gievrrabut jovkui, nannejuvvon gullelašvuoda eanetlohku. Dutkamuša gávndosat juohkásit ankke go šaddá sáhka movt dát mekanismmat doibmet iešguđetlágán konteavsttain (Grönlund 2004). Go atnit vuolggasadjin Josefsena ja Skogerø (2011) ja Karlsena (2011) gávdnosiid, de sáhttit navdit ahte man gievrrat tendeanstas stuorradiggeválggain leat, sámediggeválggaid ektui, rievddadit dan ektui man ollu fuomášupmi lea sámi jearaldagaide válgabires, mii fas lea váikkuhus sámi guovddášguovlluid lassánan sosiála deattus. Grönlund oaivvilda ahte sosiála deattu beaktu maiddái muhtin muddui lea sorjavaš válgavuogis (Grönlund 2004: 505-506). Sáhttit danin geahččat gávndatgo makkárga rievdamiid mañnilgo odđa válgavuohki doaimmagodii.

Lea bures duodaštuvvon ahte iešguđetlágán válgavugiin sáhttet leat váikkuhusat válgameanuide (geahča Gallagher ja Mitchell 2005). Deháleamos Sámedikki válgavuogi nuppástuvvamis lea ahte válgabiriid mahtodat rievddai 13 bires, main juohke ovttas ledje 3 mandáhta, 7 birii main mandáhtalogut rievddadit jienastuslogu mahtodaga ektui. Dainna lágiin rievddadii mandáhtalohku juohke válgabires gaskal 3 ja 9 jagis 2009, ja gaskal 4 ja 8 sihke 2013:s ja 2017:s. Vaikko vuosttaš juohkinlohku lea bidjon 1,4 (juoga mii oidá stuorimus bellodagaid), de lea mandáhtalogu lassáneapmi dagahan ahte lea álkibun šaddan válljejuvvot sisa, seammásgo dat rievddada mihtilmasat válgabires válgabirii (geahča Josefsen ja Aardal 2011). Goitge, go geahččat bellodagaid jienaid mearreosiid ja sin mandáhtaid mearreosiid Sámedikkis áiggi badjel, ja maiddái ovdal ja mañnil 2009, de eat gávnnat ahte spiehkasteamit obbalaččat leat vátnon, eai sámediggeválggain obbalaččat, eaigo dan njealji bellodagas maid guorahallat. Spiehkasteapmi gaskal jienaid mearreoasi ja mandáhtaid mearreoasi sáhttá mihtidit Loosemore-Handby indeavssain.⁴ Mađi stuorit lohku indeavssas, dađi stuorit spiehkasteapmi das mii dagaha dievaslaš oktiiheivema jienaid ja mandáhtaid gaskkas (proporšunála válgavuohki).

---

4 Indeaksa bidjá oktii buot proseantasaš spiehkasteamiid mat leat gaskal válgalisttuid jietnaossemeriid ja ovddasteaddjeassemeriid. Supmi juohká dasto 2:in. Geahča diehtoboksa mii muitala manin leat válljen dán indeavssa. Logut leat rehkenaston Celiuss nammasaš válgasimulerenvuogádagain.
<http://www.samfunnsveven.no/data/celius/>

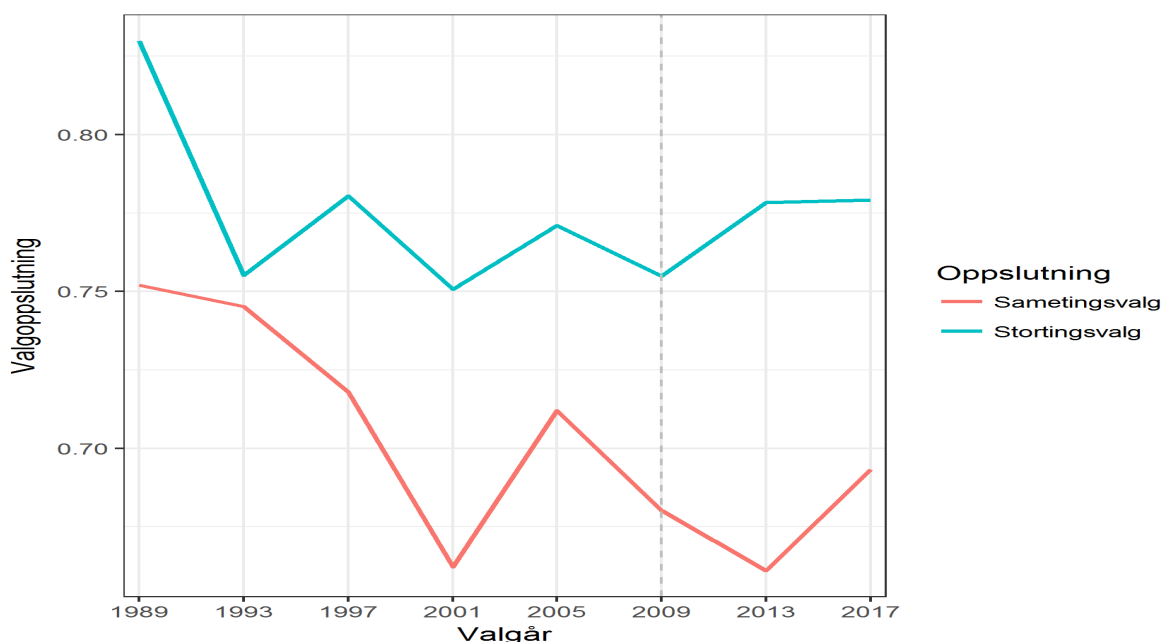
Sámediggái ollislaččat lei Loosemore-Handby indeaksa 15,4 jagis 2001 ja 23,2 2005:s, dan bottugo 2009:s lei 20,5, 2013:s lei 17,6 ja jagis 2017 lei 22,8. Stuorimus bellodagas, BB, lei liiggásovddasteapmi obbalaččat veaháš váidon áigodagas 2009-2017 jagiid 2001 ja 2005 ektui, dan bottugo dan golmma eará bellodagas bisui váilevašovddasteapmi sullii seamma dásis áigodagas 2007-2017 jagiid 2001 ja 2005 ektui. Dan muddui go gávdat rievdamiid guorruseamis dan njealji bellodahkii sámediggeválggain stuorradiggeválggaid ektui, de ille sáhttit daid laktadit mandáhtajuogustusa rievdamiidda buohtastahttojuvvon proporšunála válgavugiin. Mii eatge gávna hirpmahuhti rievdamiid go vuhtii váldit válgalisttuid logu. Válgalisttuid logu lassáneapmi livččii muđui jávkadan beavttu mii boahťa go dahká válgavuogi eanet proporšunálan (geahča diehtoboksa). Nuppe dáfus sáhtta molsašumis 13 válgabires 7 válgabirii iešalddis leamašan váikkuhus. Lea oainnat leamaš mihtilmas molsašupmi sosiála deattu dáfus, mihtiduvvon sámediggeválggaid guorruseamis (geahča diehtoboksa). Válgabiriid, main lei stuora jietnaassemearri sámediggeválggain stuorradiggeválggaid ektui, lohku lea njiedjan. Boares válgavuogi áiggi ledje njealje válgabire (Deatnu, Guovdageaidnu, Kárášjohka ja Porsáŋgu) main jienaid lohku sámediggeválggain lei eanetgo bealli jienain mat manne stuorradiggeválggaide. Joatkevaččat ledje golbma válgabire main ledje birrasiid okta goalmmas oassi eanet jienat Sámediggái go stuorradiggái. Dain earáin lei 10 proseanta dahje unnit. Maŋŋil jagi 2009 lei duššo okta válgabire, Ávjovárri, mii ásahuvvui 2009:s ja fáttmasta Guovdageainnu, Kárášjoga ja Porsáŋgu suohkaniid, gos jienasteamit sámediggeválggain dahke badjel bealli eanet jienaid, dan ektui mat manne stuorradiggeválggaide.

2.3 Maid gávdat?

2.3.1 Válgaoassálastin:

Vuosttaš maid galgat geahččat lea válgaoassálastin. Dát lea dehálaš danin go juohku gaskal vuosttaš- ja nubbeortnetválggaid čujuha ahte válgaoassálastin sámediggeválggain galgá leat mealgat vuollelis go stuorradiggeválggain. Dasto lea dehálaš daningo teoriija, das ahte sámediggeválggat leat stuorradiggeválggaid suoivvanis, galggašii čujuhit ahte rievddadeamit sámediggeválggaid oassálastimis čuvvot rievddademiid stuorradiggeválggaid oassálastimis.

Govadat 2.1 Oassálastin stuorradigge- ja sámediggeválggain jagiin 1989-2017

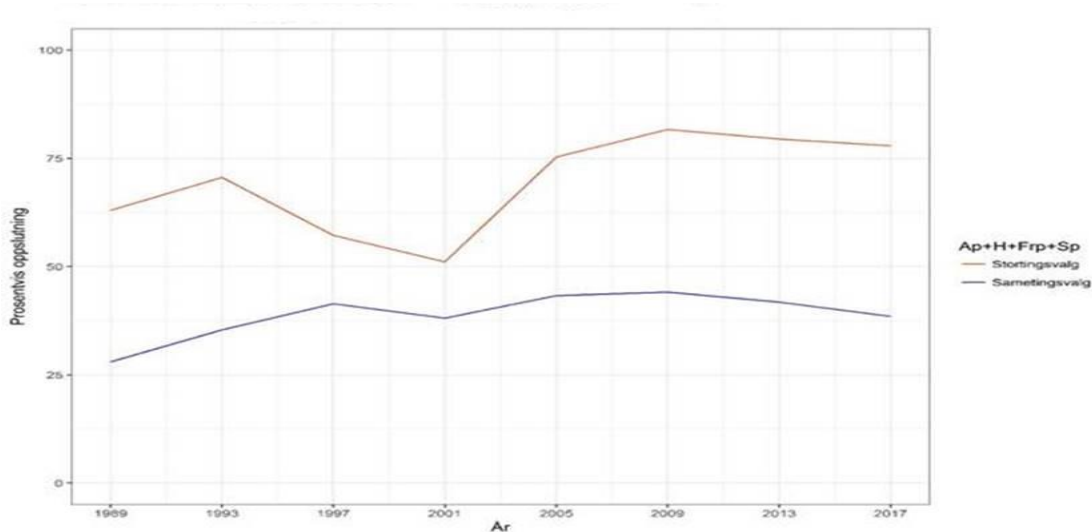
Oaidnit govadagas 2.1 ahte dan bottugo oassálastin stuorradiggeválggain áigodagas lea rievddadan veaháš vuollelis 83 vulos gitta 75 prosentii, de lea oassálastin sámediggeválggain rievddadan veaháš vuollelis 78 gitta veaháš badjelaš 66 prosentii. Vaikko oassálastin sámediggeválggain čadat lea leamaš unnánit go oassálastin stuorradiggeválggain, de leat erohusat ollu unnibut go dat mii lea dábálaš gaskal nu gohčoduvvon vuosttaš- ja nubbeortnetválggain. Dat mearkkaša ahte oassálastindássi iešalddis ii čujut ahte daid sáhtta gohčodit nubbeortnetválgain. Eai unnit gelddolaččatge leat rievddadeamit válgajagiid gaskkas. Oaidnit ahte rievdanminstarat válggain gaskkas čuvvot guhtet guoibmáset, duššo guvttiin spiehkasteamiin: gaskal 1993 ja 1997 ja fas gaskal 2009 ja 2013 lassánii oassálastin stuorradiggeválggain, dan bottugo oassálastin sámediggeválggain njejai. Atnit dán guokte spiehkasteami muittus go konkluderet ahte Sámedikki oassálastima rievddadeamit obba lohku čuvvot rievddademiid mat stuorradikki oassálastimis leat. Nationála trenda orru dasto garrasit váikkuheame válgaoassálastimii Sámedikkis.

2.3.2 Guorruseapmi njealji bellodahkii BB, O, GB ja OvB

Boahte ášši maid geahčadit lea guorruseapmi dan njealji nationála bellodahkii sámediggeválggain ja stuorradiggeválggain áigodagas gaskal 1989 ja 2017. Erenoamážit beroštit das ahte sáhttit go oaidnit stuora spiehkasteamiid trendain sámediggeválggain, go buohtastahhtit stuorradiggeválggain. Oaidnit govadagas 2.2 ahte trendat dan guovtti válgga gaskkas leat oalle ovttalágánat, muhto ahte rievddadeamit stuorradiggeválggain gaskkas leat stuoribut go sámediggeválggain gaskkas. Okta spiehkasteapmi gal lea trendaid sullasašvuodain: Gaskal 1993 ja 1997 njejai guorruseapmi dan njealji bellodahkii stuorradiggeválggain, dan bottugo lassánii sámediggeválggain. Atnit dán spiehkasteami muittus go konkluderet ahte

ollislaš guorraseapmi dán njealji bellodahkii sámediggeválggain obbalaččat čuovvu stuorradiggeválggain trenda, veaháš vátnáseappot rievddademiiguin. Dássáži leat nappo čielga vuđđosat mat čujuhit ahte nationála trendat guoskevaččat dáidda bellodagaide «njommot» sámediggeválggain.

Govadat 2.2 Obbalaš guorraseapmi bellodagaide BB, O, GB ja OvB sámedigge- ja stuorradiggeválggain jagiin 1989-2017

Dát speadjalasto ovttasrievddadeamis (korrelašuvnnas)⁵ dán njealji bellodaga obbalaš guorraseami gaskkas sámediggeválggain ja stuorradiggeválggain. Áigodahkii 1989-2005 lei ovttasrievddadeapmi 0.69 ja lassánii 0.82 rádjái áigodagas 2009-2017. Dát čájeha, ii vuordekeahhtá, ahte lei suorit ovttasrievddadeapmi daid bellodagaid guorraseamis sámediggeválggain ja stuorradiggeválggain maññilgo dat odđa válgavuohki bođii fápmui. Leago dasa sivvan dat odđa válgavuohki vai eará dilálašvuodát, dasa máhccat maññelis.

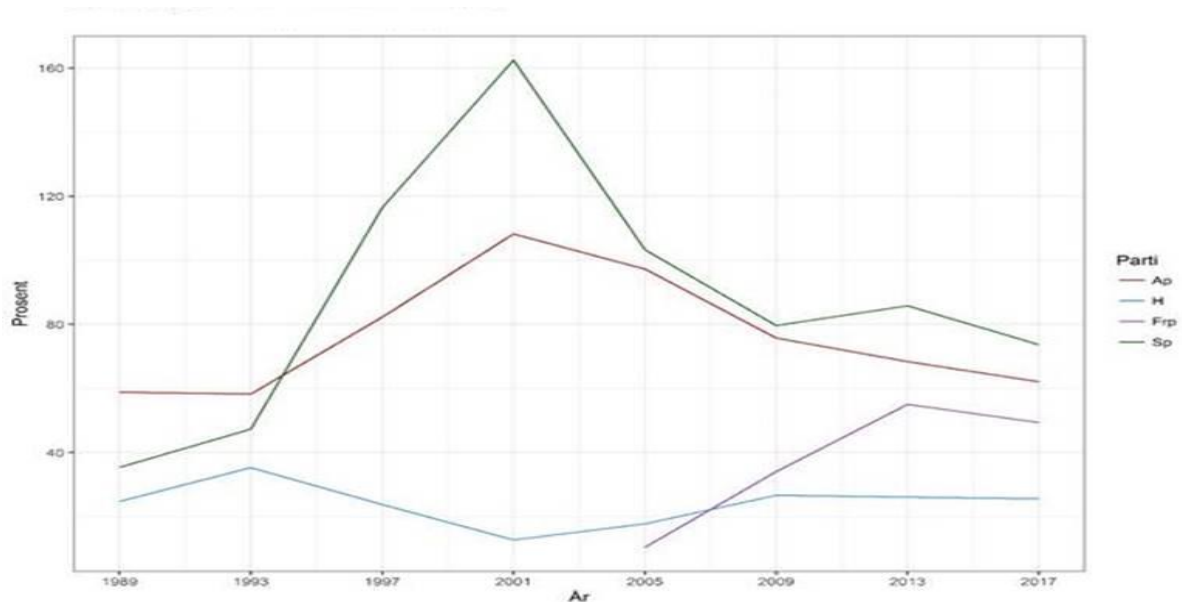
Obbalaš govva ii mital maidege das leatgo siskkáldas erohusat bellodagaid gaskkas. Vejolaš lea dieđusge ahte dat gaskaneaset leat «lonuhan» jienasteddjiid dakkár vugiin mii ii váikkut obbalaš guorraseami trendii. Govadagas 2.3 čájehit guorraseami differánssaid gaskal sámedigge- ja stuorradiggeválggain, juohke dán njealji bellodahkii. Oaidnit ahte GB skihččá erenoamáš ollu. Norgga EO miellahttuvuoda álbmotjienasteami maññil oaidnit ahte bellodahkii sihke 1997:s, 2001:s ja 2005:s lei eanet guorraseapmi sámediggeválggain go stuorradiggeválggain. Jagis 2001 dagai guorraseapmi GB:ii sámediggeválggas eanetgo beannot gearddi eanet go guorraseapmi stuorradiggeválggas (160 proseanta). Earet GB, de lei duššo BB:s okte, jagis 2001, suorit guorraseapmi sámediggeválggas go stuorradiggeválggas. Jagi 2001 stuorradiggeválgga atnet roassojahkin BB:ii, nu ahte rievdan mii lea govadagas mearkkaša ahte njiedjan sámediggeválggas lei unnit go njiedjan stuorradiggeválggas.

---

5. Korrelašuvdnakoeffisianta Pearsona r. Pearsona r rievddada gaskal -1 ja 1, gos -1 lea ollislaš negatiiva ovttasrievddadeapmi (alla guorraseapmi sámediggeválggain deaivá leat aktanaga go vuollegis guorraseapmi stuorradiggeválggain) ja 1 lea ollislaš positiiva ovttasrievddadeapmi (alla guorraseapmi sámediggeválggain deaivá leat aktanaga go alla guorraseapmi stuorradiggeválggain). (Geahča lagabut čilgehusa diehtobokssas).

Beroškeahhtá dies oaidnit ahte leat mearkkašahtti stuorit erohusat gaskal dán njealji bellodaga guorraseami sámediggeválggain go stuorradiggeválggain. Dát leat erohusat mat eai boađe oidnosii obbalaš guorraseamis.

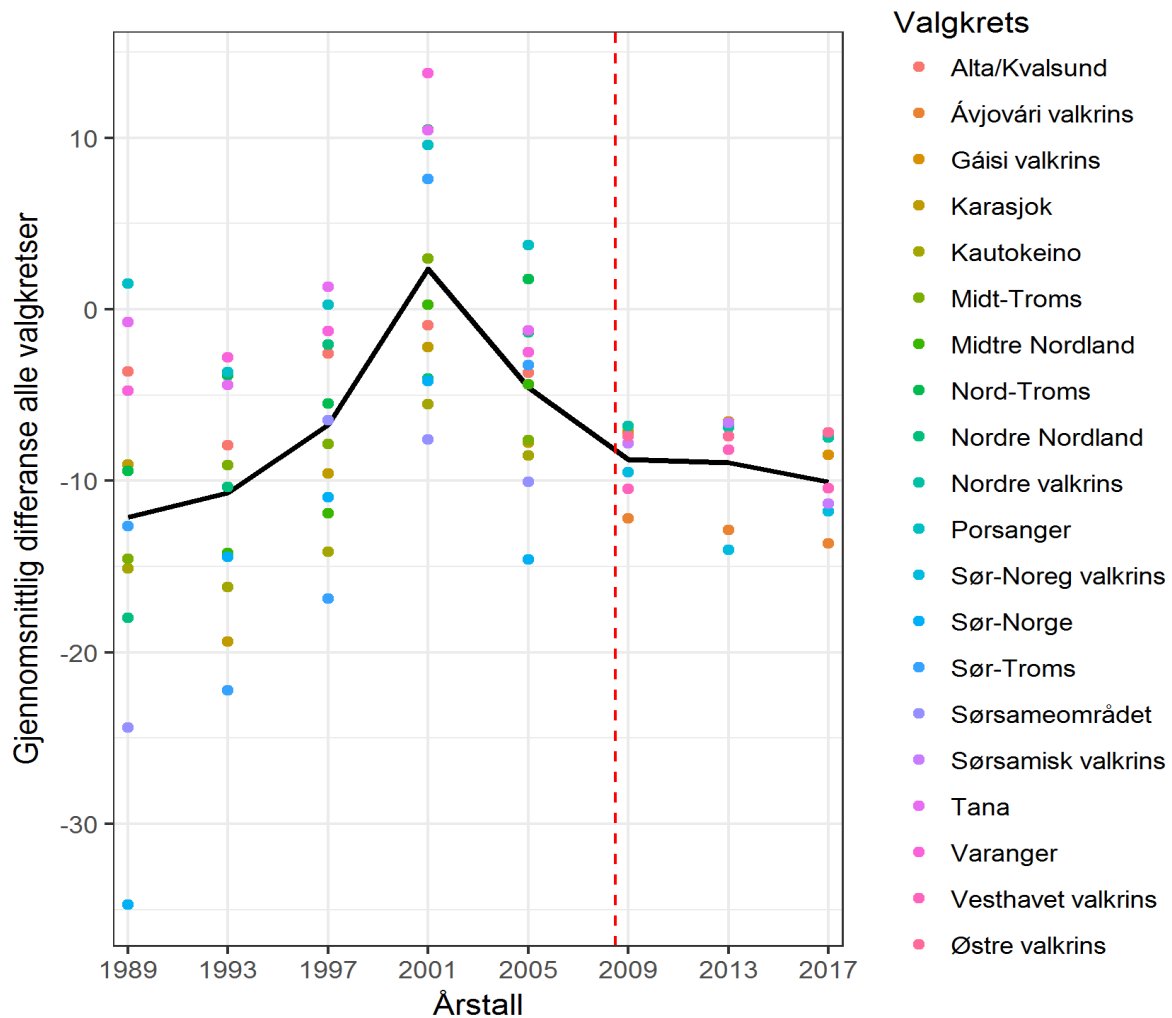
Govadat 2.3 Guorraseapmi bellodagaide BB, O, GB ja OvB sámediggeválggain stuorradiggeválggaid ektui jagiin 1989-2017

Boahte ášši maid geahčadit leat guorraseami erohusat gaskal sámedigge- ja stuorradiggeválggaid dán njealji bellodahkii, juhkkoujuvnon Sámedikki válgabiriide. Ulbmilin lea gávnnahtit leatgo stuora vai unna erohusažat gaskal válgabiriid, leatgo vuogádatlaš erohusat válgabiriid gaskkas main jienastanlohku Sámediggái lea oalle stuoris go buohtastahtta jienastanloguin stuorradiggái ja sáhttitgo oaidnit makkárgievdamiid mat leat jagi 2009 ođđa válgavuogi bohtosat. Govadat 2.4 čájeha spiehkastemiid guorraseamis dan guovtti válgavuogi gaskkas buot válgabiriin ja gaskamearálaš spiehkasteami.

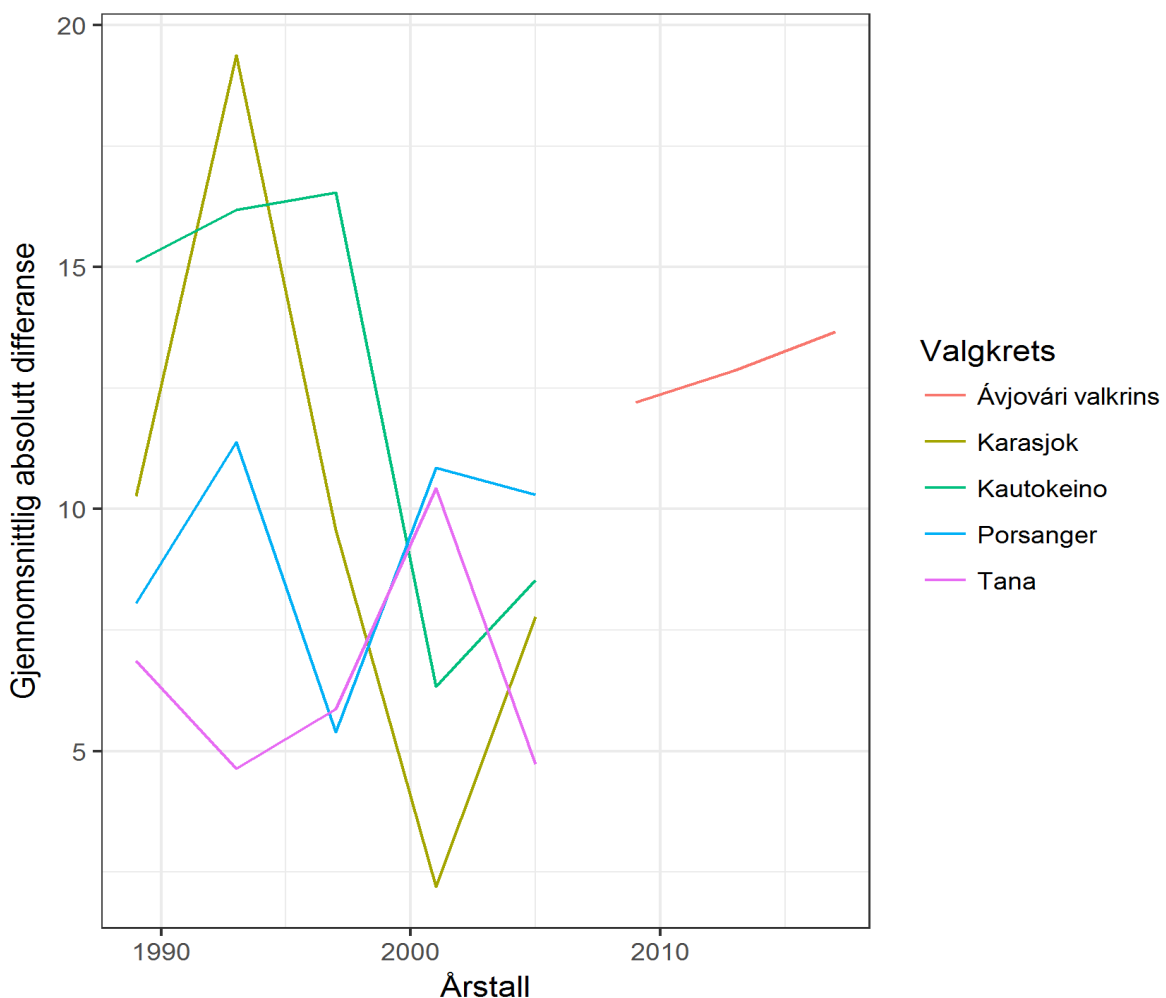
Govadat 2.4 Spiehkasteapmi guorraseamis dán njealji bellodahkii gaskal sámedigge- ja stuorradiggeválggaid ovdal ja maŋŋil 2009 juhkkjuvvon buot válgabiriide (čáhppes sáhu čujuha buot válgabiriid gaskamearrái)

Oaidnit govadagas 2.4 ahte ledje muhtin muddui stuorit rievddadeamit guorraseamis dan njealji bellodahkii sámedigge- ja stuorradiggeválggain ovdal jagi 2009 go maŋŋil, sihke válgabiriid gaskkas ja áiggi vuolde. Maŋŋil jagi 2009 lea rievddadeapmi njiedjan ja sajáiduvvon negatiiva spiehkasteapmái, 8-10 proseantapoehŋii. Oaidnit maiddái ahte eat sáhte gávdnat makkárge čielga minstara erohusaid dáfus gaskal sámi guovddášguovlluid ja eará guovlluid ovdal 2009. Maŋŋil 2009 leat Ávjováris jámma stuorimus spiehkasteamit buot golmma válggain, mii mearkkaša ahte das lea stuorit guorraseapmi sámediggeválggain. Erohusat guorraseamis válgabiriid gaskkas maŋŋil 2009 eai leat aŋkke nu hirbmat stuorrát. Obbalaččat fertet konkluderet ahte sosiála deattus, nugo mii dás leat defineren dan, lea dihto, vaikko ii nu hirbmat stuora, mearkkašupmi dán njealji bellodaga guorraseapmái maŋŋil jagi 2009.

Ovdáneapmi áiggi badjel sámi guovddášguovlluin bohtá čielgaseappot ovdan govadagas 2.5. Govadat 2.5 vuosiha loahpalaš spiehkasteamiid, namalassii sihke posiitiiva ja negatiiva spiehkasteamiid supmi. Gurut bealde govadagas oaidnit Deanu, Guovdageainnu, Kárášjoga ja Porsáŋgu loahpalaš spiehkasteamiid gitta 2009 rádjái, ja olgeš bealli ges čájeha Ávjovári válgabiire, ásahuvvon jagis 2009 ja mii fátmasta Guovdageainnu, Kárášjoga ja Porsáŋgu, loahpalaš spiehkasteamiid.

Govadat 2.5 Loahpalaš spiehkasteamiid guorruseamis bellodagaide BB, O, GB ja OvB sámedigge- ja stuorradiggeválggain guovddášguovlluin

Oaidnit ahte rievddadeamiid guorruseamis leat čielgasit leamašan stuorimusat Kárášjogas, Guovdageainnu dakka maŋis. Maŋŋilgo Ávjovári ásahuvvui válgabiren 2009:s lea obbalaš spiehkasteamiid dássi bisson dássedin gaskal 12 ja 14 proseantapoeaŋŋa. Konklusuvdna dássáži lea ahte odđa válgavuogis lea leamašan stargadeaddji beaktu loahpalaš spiehkasteamiide čadnon guorruseapmái gaskal sámedigge- ja stuorradiggeválggain.

Boahpte maid geahččet lea ovttasrievddadeapmi (korrelašuvdna) guorrasemiid gaskkas bellodagaide BB, O, GB ja OvB sámediggeválggain ja stuorradiggeválggain.

Tabealla 2.1 Ovttasrievddadeamit (korrelašuvnnat)⁶ guorrasemiin gaskal sámedigge- ja stuorradiggeválggaid jagiin 1989-2005 ja 2009-2017 (boasttumargiinnat ruođuin)⁷:

Parti	1989-2005	2009-2017
AP	0.46 (0.00)	0.67 (0.00)
H	0.19 (0.43)	0.27 (0.28)
FrP	0.22 (0.86)	0.6 (0.01)
SP	0.14 (0.44)	0.33 (0.16)

Tabeallas 2.1 oaidnit ahte leat posiitiiva ovttasrievddadeamit sámedigge- ja stuorradiggeválggaid gaskkas guorraseamis dán njealji nationála bellodahkii visot válggain main leat oassálasttán. Dat ii hirmahuhte. Dat mii lea gelddolaš tabeallas 2.1 lea goitge ahte dát ovttasrievddadeamit orrot nannejuvvon maŋŋil go ođđa válgavuohki doaibmagodii. Dát gusto juohke sierra bellodahkii ja bellodagaide čoahkkehámis. Maŋŋil jagi 2009 leat ovttasrievddadeamit mihtilmasat buot bellodagaide, earet Olgešbellodahkii. Vátnáseappot ja suoribut válgabiret orrot danin dagahan ahte lea eanet sullasašvuohtha guorrasemiin bellodagaide dán guovtti válgga gaskkas.

Dakkár buohtastahttimat guorraseami ovttasrievddademiin juohke válgga nammii eai aŋkke muital maidege ovttasrievddademiin čadnon *rievdamiidda* ovtta válggas nubbái. Dássázii leat geahččan ovttasrievddademiid mat gullet rastáčuohpapatloguide, go buohtastahttit válgaguorraseami sámediggeválggain stuorradiggeválggaid ektui juohke válgajagi. Dál galgat geahččat *rievdanloguid*, go buohtastahttit guorraseami rievdamiid válgajagis válgajahká. Galgat danin geahčadit ovttasrievddademiid mat gullet rievdanloguide válggaid gaskkas.

⁶ Pearsona r. Geahča 5. vuolitrvadiedu.

⁷ Muitonjuolggadus lea ahte go Pearsona r lea duppalit suorit go boasttumargiidna, de dat lea nu gohčoduvvon statistihkalaččat signifikánta dahje das lea dadjamašfápmu.

Tabealla 2.2 Rievdanloguid ovttasrievddadeamit (korrelašuvnnat) gaskal sámedigge- ja stuorradiggeválgaid jagiin 1989-2005 ja 2009-2017 (boasttumargiinnat ruođuin):

Parti	1989-2005	2009-2017
AP	0.34 (0.02)	0.16 (0.59)
H	0.36 (0.25)	0.45 (0.16)
FrP	- (-)	-0.58 (0.06)
SP	0.07 (0.76)	0.49 (0.11)

Tabeallas 2.2 leat rehkenastán rievdanloguid korrelašuvnnaid gaskal sámedigge- ja stuorradiggeválggaid buot válgabiriin olles áigodahkii gaskal 1989-2017 (fuomáš ahte OvB vuosttaš gearddi searvvai sámediggeválggaide jagis 2005). Das oaidnit ahte leat mihtilmas erohusat dán njealji bellodaga gaskkas. Rievdanlogut áiggi badjel tabeallas 2.2 čájehit nappo oalle eará gova go rastáčuohpahatlogut tabeallas 2.1. Bellodagaide BB, O ja GB lea nu ahte jus guorraseapmi lea lassánan ovttá stuorradiggeválggas boahte válgii, de sodju orru ahte guorraseapmi sámediggeválggas maiddái lassána. Ovddádusbellodaga guovdu lea sodju nuppi guvlui. Dynámalaš tendeanssat OvB guovdu dadjet ahte guorraseapmi bellodahkii sámediggeválggain čuovvu eará logihka go stuorradiggeválggain. Dat go OvB:s mángga ládje čalmmustahte iežaset «antivuogádatbellodahkan», namalassii ahte bellodat albma ilmmis searvvai válgii ulbmiliin heaittihit olles Sámedikki, sáhttá čielgasit čuohcame dasa manin bellodat čuovvu spiehkasteaddji trenda. Jienasteddjiid meannudeapmi čujuha njuolgut ahte OvB sámediggeválggain lea eará go OvB stuorradiggeválggain. Oaidnit maiddái ahte BB guovdu ovttasrievddadeapmi lea veaháš geahnohuvvon maññil go odđa válgavuohki bođii fápmui. Dan unna posiitiiva ovttasrievddadeamážis BB dáfus maññil 2009 ii leat statistihkalaččat dadjamušfápmu (signifikánta, geahča 7. vuolitruvdadieđu). Dat mearkkaša ahte BB dáfus lea stuorradiggeválggaid tendeanssas leamašan unnánit mearkkašupmi odđa válgavuogi áiggis, go dan boares. Soahpatmeahtunvuodát BB siskkobealde jagi 2017 válgga ovdal dáidet guoddit stuora oasi sivas dása. Oaidnit nappo ahte leat mearkkašahtti erohusat dán njealji bellodaga gaskkas.

Mañimus maid áigut geahččat dás, lea leago dan hirpmus jienastuslogulassáneamis, mii Sámedikkis lei gaskal jagiid 1989 ja 2017, leamašan makkárge váikkuhus dilálašvuodaide maid leat lađastallan badjelis.

Tabealla 2.3 Mánngadását panelamodeallat rievdamiidda čadnon nationála bellodagaid guorraseapmái sámediggeválggain stuorradiggeválggain ektui jagiin 1989-2019. (standárdameattáhusat ruođuin)⁸

	Modell 1	Modell 2
Konstantledd	12.26*** (1.91)	13.62*** (1.64)
År	-0.42** (0.14)	-0.48*** (0.12)
Nye kretser	-1.51 (13.94)	-7.54 (7.00)
Endring i manntall	4.97 (4.83)	
År*Nye kretser	0.35 (0.55)	0.62* (0.31)

Modeallat tabeallas 2.3 mihtidit rievdanloguid differánssa áiggi badjel guorraseamis dán njealji bellodahkii gaskal sámediggeválggain ja stuorradiggeválggain. Modealla 2 lea jienastuslogu rievdamaha, danin vai beassat oaidnit mii dáhpáhuvvá go lasihit dán buvttadahkii modellii 1. Tabeallas nástit čujuhit leatgo čilgehusbuvttadahkiiin statistihkalaččat dadjamošfámolaš (signifikántta) beavttut. Dat mas mii dás beroštit lea nappo guorahallat mii čilge rievdamiid mat leat válggas válgii válgabiriin, namalassii leatgo guorraseami rievddadeamit nuppástuvvan eanet ovttaláganin vai eanet iešguđetláganin. Bohtosat maid dás oaidnit sohpet daidda maid leat oaidnán sihke gráfain ja koeffisianttain maid ovdanbuvttiimet ovdalis. Goappaš modeallat vuosihit ahte erohusat rievdamiin, válggain olis Sámediggái ja Stuorradiggái dán njealji bellodahkii obbalaččat, leat unnon áiggi badjel. Dan oaidnit daningo válgajagiin («År») leat signifikánta negatiiva beavttut goappaš modeallain. Dađistaga go áigi lea gollan, de leat oainnat erohusat gaskal sámedigge- ja stuorradiggeválggain unnon. Mii leat dasto gávdnan trenda dáhtain mii muitala ahte erohusat dán guovtti válgga gaskkas leat unnon áiggi badjel. Gelddolaš lea ahte eai válgavuogi («Nye kretser») nuppástuvvamis, eaige Sámedikki jienastuslogu lassáneamis («Endring i manntall») meroštallamis lea adnon 1000 jienastuslohkui čálihuvvon olbmuid lohku) leat makkárga dadjamošfámolaš (signifikánta) beavttut. Dasa ii leat sivvan dat ahte lea stuora ovttasrievddadeapmi gaskal jienastuslogu lassáneami ja sirdašumis ođđa válgabiriide.⁹ Oaidnit maiddái ahte dan unna positiiva interakšuvdnabeavttužis gaskal válgajagi ja sirdašumi ođđa válgabiriide («År*Nye kretser») ii šat leat statistihkalaččat signifikánta go váldit fárrui jienastuslogu rievdamiid.

Lađastallan maid ovdanbuktit tabeallas 2.3 čájeha nappo ahte Sámedikki jienastuslogu hirpmus lassáneamis gaskal 1989 ja 2017 ii leat leamašan makkárga váikkuhus erohussii guorraseamis gaskal sámedigge- ja stuorradiggeválggain, iige jagi 2009 válgavuogi nuppástuvvamisge.

⁸ Dát lea álkiduvvon govus. Olles modeallaid aktan diagnosamihtuiguin gávnnat diehtoboksas « Bargovuohki ja dáhtat».

⁹ Mis nappo ii leat váttisvuohtha nu gohčoduvvon multikolinearitehtain. Pearsona r korrelašuvdna lea 0.198 (ii vuosihuvvon tabeallas).

2.3 Konklusuvnnat

Mii leat gávdnan lassáneaddji sullasašvuodaid stuorradigge- ja sámediggeválggaid gaskkas go lea sáhka rievddademiin obbalaš guorraseamis dan njealji nationála bellodahkii BB, O, GB ja OvB Sámedikki válgabiriin. Orru čájeheame ahte stuorradiggeválggaid trendat eanet go ovdal lávdet maiddá sámediggeválggaide daid bellodagaid guovdu obbalaččat. Dát lea nu gohčoduvvon sekulára (guhkitáigásaš) trenda mii, nugo min ladastallamat čujuhit, ii sáhte čilgejuvvot válgavuogi nuppástuvvamiin gaskal 2005 ja 2009, iige Sámedikki jienastuslogu hirpmus lassánemiin jagi 1989 rájes 2017 rádjái. Joatkevaččat sosiála deattus, mihtiduvvon alla jienastusoassemearrin sámediggeválggain stuorradiggeválggaid ektui, iige leat leamašan nu mearkkašahtti beaktu guorraseapmái bellodagaide BB, O, GB ja OvB.

Okta bellodagain, OvB, spiehkasta daningo rievdamat guorraseamis gaskal stuorradiggeválggaid ja sámediggeválggaid ovttasrievddadit negatiivvalaččat. Dan rájes go Ovddádusbellodat šattai oassin sámediggeválggain jagis 2005, lea trenda dán rádjái vuosihan ahte sámediggeválggain dán bellodaga guorraseami rievdamiin orru sodju nuppe ládje go dain rievdamiin mat guorraseamis leat stuorradiggeválggain. Ovddádusbellodaga sáhtta danin, dán rádjái goit, dadjat ahte leat sámediggeválggain eará go stuorradiggeválggain.

Odđa válgavuogi áiggis lea stuorimus bellodat, BB, leamašan sullii seamma liiggásovddastuvvon Sámedikkis go lei ovddeš vuogi áiggis. Seamma ládje leat unnit bellodagat, O, GB ja OvB, leamašan sullii seamma váilevašovddastuvvon, sihke odđa ja boares válgavuogi vuolde. Dasto odđa válgavuohki ii leat dássáži goit váikkuhan dasa ahte sullasašvuodát lassánit jienaid oassemeari ja mandáhtaid oassemeari gaskkas dáidda bellodagaide.

Váldokonklusuvdna lea nappo ahte válgabiegga dán njealji bellodahkii sámediggeválggain eanet ahte eanet bossu seamma guvlui go stuorradiggeválggain, ja dán soju ii sáhte čilget odđa válgavugiin, iige Sámedikki jienastuslogu lassánemiin.

2.4 Diehtoboksa: Bargovuohki ja dáhtat

1. Dáhtačoakkáldat: Mii leat váldán vuolggasaji GATOR nammasaš dáhtačoakkálmasas, maid mii leat ceggen ja rahpan álbmogii dás: UiT Open Research Data (<https://dataverse.no/dataverse/rokkan>). GATOR mearkkaša *Geo And Time coded Open Registry* ja lea vuodđuduvvon iešguđetlágán dáhtagálduid vuodul, nugo NSD:a Kommunedatabase, SSB:a, Kostra ja eará. Dáhtačoakkáldaga vuodđostruktuvra sisttisdoallá jahkásaš dáhtaid norgga suohkaniin jagi 1945 rájes 2017 rádjái, mas jagi 2013 suohkanstruktuvra lea bissovaš ovttadahkan áiggi badjel. Dáhtaid sáhtta rehkenastit (aggregeret) geográfalaš ovttadahkan, nugo fylkan, regiovdnan, riikaoassin dahje, nugo dás, Sámedikki válgabiren.
2. Válgabiret: Vai nagodit vástidit gažaldagaid leat nappo váldán Sámedikki válgabiriid vuolggasadjin ja rehkenastán jienastemiid, mat ledje dahkon stuorradiggeválggain, dáidda válgabiriide. Dan leat dahkan dainna lágiin ahte leat lohkan jienaid, mat suohkaniin ledje addon, ja sirdán suohkaniid Sámedikki válgabiren. Válgavuohki Sámedikkis nuppástuvai gaskal 2005 ja 2009 (Josefsen ja Aardal 2011) ja mis ledje

dasto dás guokte territoriála guovlojuogu válgabiriin, okta jagiide 1997-2005 mas ledje 13 bire ja okta jagiide 2009-2017 čiežain biriin.

3. Jienastuslohku: Olles 1989-2017 áigodagas lea leamašan mihtilmas lassáneapmi Sámedikki jienastuslogus. Jienastuslohku lea šaddan eanetgo golmmageardásažžan, 5505 rájes jagis 1989 gitta 16958 rádjái jagis 2017 (Pettersen 2011; Samediggi.no). Mii leat hábmen variábela mii mihtida Sámedikki dohkkehuvvon jienain oassemearrin stuorradikki dohkkehuvvon jienaide válgabiriin. Dán atnit «sosiála deattu» indikáhtorin válgabiriid «sámevuoda» deastta hárrái. Sáhtta dieđusge moaitit manin leat atnán jienastuslogu mahtodaga, eatge dohkkehuvvon jienaid logu, sosiála deattu indikáhtorin, muhto vuosttaš válggaide dáhtat Sámedikki jienastuslogus, sirrejuvvon ovttaskas válgabiriide, eai leat oažžumis. Aniimet danin dohkkehuvvon jienaid loguid nu gohčoduvvon proxyn, dat mearkkaša buhtadussan duohta variábelii. Sámediggeválggaide obbalaččat lea korrelašuvdna, gaskal olmmošlogu čálihuvvon jienastuslohkui ja dohkkehuvvon jienaid logu, olles 0.995. Dat máksá ahte ovttasrievddadeapmi lea goasii ollislaš ja ahte dohkkehuvvon jienaid lohku lea hirbmat buorre buhtadus jienastuslohkui čálihuvvon olmmošlogus, darvehit lassáneami. Jienastuslogu rievdamas, nugo oidno regrešuvnamodeallas, leat meroštallan 1000 jienastuslohkui čálihuvvon olbmuid lohkun, vai álkibut lea dulkot dan.
4. Eahpepororšunalitehta: Válgadutkamušain lea dábalaš atnit iešguđetlágán indeavssaid, mat mihtidit spiehkastemiid ollislaš oktiivástideamis gaskal jienaid maid bellodat oažžu ja mandáhtalogu maid oažžu álbmotválljejuvvon čoagganeamis. Stuora eahpepororšunalitehta muitala ahte lea oalle heajos oktiivástideapmi bellodagaid jienaid oassemeari ja daid mandáhtaid oassemeari gaskkas. Válgalága nuppástuvvama, mii lei jagiin gaskal 2005 ja 2009, beavttuid dáfus leat atnán Celius nammasaš prográmma, vai leat sáhtán oheat nuppástuvvamiid válggaid pororšunalitehtas, nappo oktiivástideami gaskal jienaid oassemeari ja ovddasteddjiid oassemeari Sámedikkis, áiggi badjel. Leat atnán Loosemore-Handsby-indeavssa. Dán indeavssa rehkenastá go oktii bidjá proseantadifferánssaid gaskal bellodagaid mandáhttaoassemeari ja jienaid oassemeari. Dasto juohkit supmi guvttiin. Indeaksa addá álkes mihtu das man ollu proseantapoeaŋjalaš spiehkasteapmi lea bellodagaide mat leat liiggásovddastuvvon (dahje váilevašovddastuvvon) ollislaš proseantasaš ovddasteami hárrái. Ovdamunni indeavssain lea ahte dan lea álki ipmirdit ja dulkot. Indeaksa muitala spiehkasteami ollislaš pororšunalitehtas proseantapoeaŋgain, ja mađi stuorit indeaksaárvu, dađi unnánit pororšunála lea válgavuohki. Geahnohisvuolta Loosemore-Hanbys-indeavssain lea ankke ahte dat badjelmeari lasiha eahpepororšunalitehta vuogádagain main leat ollu bellodagat. Sámedikki válggain leat listtuid logut rievddadan 27 rájes jagis 1993 gitta 15 rádjái jagis 1997, gaskamearálaččat gaskal 19 ja 20 listu juohke válggas. Leat goitge mearridan atnit Loosemore-Hanbys daningo mii maiddái atnit proseantasaš spiehkastemiid ollislaš pororšunalitehtas ovttaskas bellodagaide. Obba lohku lea dakkár loguid álkibut dulkot go molssaevttolaš indeavssaid. Dasa lassin beroštit mii rievdamis áiggi badjel ja de ii leat nu stuora mearkkašupmi das makkár indeavssa atnit.
5. Rievdamat áiggi badjel: Go lea sáhke guorraseamis dán njealji bellodahkii, de beroštit mii sihke guorraseami rievdamiin áigodagain gaskal 1997-2005 ja 2009-2017 ja guorraseami rievdamiin, namalassii rievddadeamit válggas válgii. Leat danin atnán ekonometralaš beaktomodeallaid, namalassii nu gohčoduvvon panelamodealla mas leat máŋga dási. Modeallat mihtidit guorraseami dán njealji bellodahkii juohke válgajagi, válgabiriid siskkobealde. Áigi, dat mearkkaša válgajahki, lea dasto vuosttaš dássi, válgabiiret fas nubbi dássi. Bargat nappo sihke rastáčuohpahatloguiguin, go

buohtastahttit válgaguorraseami gaskal sámediggeválggaid ja stuorradiggeválggaid, ja *rievdanloguiguin* go buohtastahttit guorraseami rievdamiid válgajagiid gaskkas.

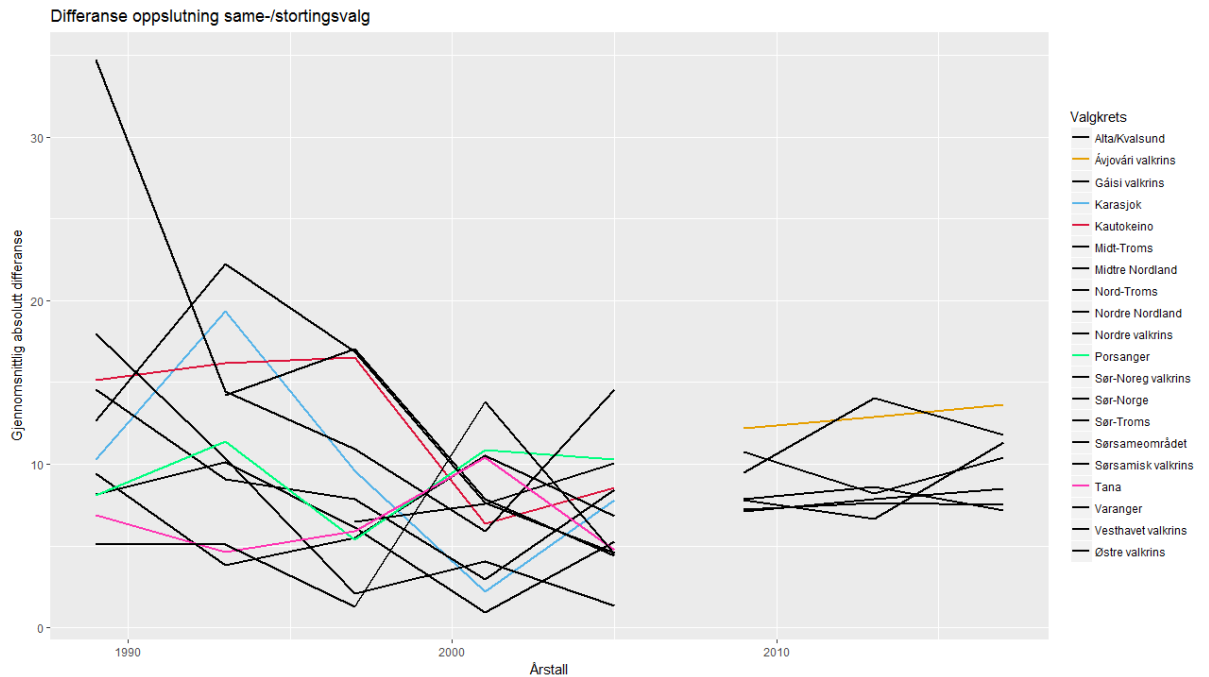
6. Regrešuvnamodeallat: Vuolde leat ovdanbuktán ollislaš regrešuvnamodeallaid aktan diagnostihkain.

	Modell 1	Modell 2
Konstantledd	12.26*** (1.91)	13.62*** (1.64)
År	-0.42** (0.14)	-0.48*** (0.12)
Nye kretser	-1.51 (13.94)	-7.54 (7.00)
Endring i manntall	4.97 (4.83)	
År*Nye kretser	0.35 (0.55)	0.62* (0.31)
AIC	369.56	505.61
BIC	388.99	525.05
Log Likelihood	-175.78	-244.80
Num. obs.	64	84
Num. groups: valgkrets	20	20
Var: valgkrets (Intercept)	23.92	23.98
Var: valgkrets year	0.07	0.07
Cov: valgkrets (Intercept) year	-1.29	-1.31
Var: Residual	13.19	16.37

*** $p < 0.001$, ** $p < 0.01$, * $p < 0.05$

7. **Gráfalaš ovdanbuktimat:** Dás ovdanbuktin eará variántta govadaga 2.4 gráfain, mas čuoggáid (válgajagiid) gaska leat njulgen sázuid.

Referánssat:

Buck, Marcus, Helge O. Larsen ja Tord Willumsen (2006) *Når folket får velge. Forsøkene med direkte valg til ordfører som deltakelses- og styringsreform*. Kommuneforlaget.

Erlingsson, Gissur Ó. Ja Henrik Oscarsson (2015) «Röstdelning i Sverige», Annika Bergström, Bengt Johansson, Henrik Oscarsson ja Maria Oskarson (red.) *Fragment*. Göteborgs universitet: SOM-institutet.

Gallagher, Michael ja Paul Mitchell (red.) (2005) *The Politics of Electoral Systems*. Oxford University Press.

Gitlesen, Jens Petter ja Hilmar Rommetvedt (1994) *Lokalvalg i møtet mellom riks- og lokalpolitikk*. Kommuneforlaget.

Grönlund, Kimmo (2004) «Voter turnout in politically homogeneous and dichotomous contexts. A comparison of two electoral systems», *Electoral Studies*, 23. 501–524.

Josefsen, Eva ja Eli Skogerbø (2011) «Den samiske offentligheten: mediedekningen av sametingsvalgkampen 2009». Eva Josefsen ja Jo Saglie (red.) *Sametingsvalg. Velgere, partier, medier*. Abstrakt forlag.

Josefsen, Eva ja Bernt Aardal (2011) «Valgordningen ved sametingsvalg – en viktig rammebetingelse». Eva Josefsen ja Jo Saglie (red.) *Sametingsvalg. Velgere, partier, medier*. Abstrakt forlag.

Karlsen, Rune (2011) «Velgere i sametingsvalgkamp: den samiske offentligheten i praksis». Eva Josefsen ja Jo Saglie (red.) *Sametingsvalg. Velgere, partier, medier*. Abstrakt forlag.

Marsh, Michael (1998) «Testing the Second-Order Election Model after Four European Elections», *British Journal of Political Science*, **28**, 591-607.

Reif, Karlheinz ja Hermann Schmitt (1980) «Nine second-order elections – a conceptual framework for the analysis of European election results». *European Journal of Political Research*, **8**, 1, 3-44.

Saglie, Jo ja Dag Arne Christensen (red.) (2017). *Lokalvalget 2015 - et valg i kommunereformens tegn?*. Abstrakt forlag.

Saglie, Jo ja Tor Bjørklund (red.) (2005) *Lokalvalg og lokalt folkestyre*. Gyldendal.

Saglie, Jo (red.) (2009) *Det nære demokratiet – lokalvalg og lokal deltakelse*. Abstrakt forlag.

Tingsten, Herbert (1975). *Political behavior: Studies in election statistics*. Arno Press.

van der Eik, Cees og Mark Franklin (1996) *Choosing Europe? The European Electorate and National Politics in the Face of the Union*. University of Michigan Press.